

Priklausomybė nuo azartinių lošimų –

ĮVEIKTI ĮMANOMA

„Tipinio lošėjo apibūdinti negalėčiau, nes jeigu gatvėje pamatytume alkoholiką, galėtume atpažinti jį iš išvaizdos, taip pat lengvai atpažintume narkomaną, o lošėjo neatpažinsime niekada. Kiekvienas galime pasižiūrėti į veidrodį ir pamatysime, kad taip gali atrodyti lošėjas. Nei socialinė padėtis, nei išsilavinimas negali apibūdinti lošėjo tipo. Dirbdama esu mačiusi visą spektrą žmonių“, – pasakoja Lošimų priežiūros tarnybos prie LR Finansų ministerijos vyriausioji specialistė, psichologė TATJANA VEROMEJ.

Tekstas – Rūtos Adamonytės

Kas dažniausiai yra azartinių lošimų lošėjai – vyrai, moterys? Kokio amžiaus? Dažniausiai lošia vyrai – apie 90 proc. ir apie 90 proc. iki 40 metų.

Yra lošiančių nepilnamečių? Pagal įstatymą lošti nepilnamečiams negalima, bet kai ateina žmogus pateikti prašymo neleisti lošti ar užsirašo į konsultaciją, pakankamai dažnai pasako, kad pradėjo lošti iki pilnametystės – ar su draugų pagalba, arba būna visiškai nesąmoningų tėvų, kurie leidžia vaikui dalyvauti sporto lažybose – atidaro savo vardu sąskaitą, duoda

jam pinigų ir leidžia lažintis. Jie galvoja, kad taip skatina vaiką domėtis sportu.

Kokių azartinių lošimų apskritai būna ir kokie yra populiariausi? Lietuvoje į kazino galima eiti nuo 21 metų. Kazino yra ruletė, kortos, lošimo automatų. Tai vadinamieji A kategorijos azartiniai žaidimai, kuriuose statymai yra neriboti ir išlošimas teoriškai irgi yra neribotas (praktiškai kiekviena bendrovė nustato tam tikrą ribą). Taip pat yra B kategorijos lošimų automatų saloni, kuriuose stovi riboto statymo ir riboto išmokėjimo auto-

matai. B kategorijos lošimų automatų salonų savininkai dažnai vadina save nuosaikiais ir sako, kad pas juos žmogus prasižlošti negali, nes yra maži statymai. Bet žmonės kuo puikiausiai prasižlošia ir ten. Dar yra lažybos – gali būti sporto lažybos, totalizatorius, gyvūnų varžybų lažybos. Šie lošimai populiariausi ir vyksta tiek gyvai, atvykus į saloną, tiek internetu.

Loteriją taip pat galima vadinti azartiniu lošimu. Pasaulyje loterijoms ir azartiniams žaidimams reguliuoti dažniausiai yra bendras įstatymas, Lietuvoje – atskiras. Loterijos Lietuvoje traktuojamos kaip atskira žaidimų rūšis. Nors bilietus gali įsigyti ir jaunesni asmenys, laimėjimai gali būti išmokami tik nuo 16 metų, o dabar Seime yra pateiktas pasiūlymas, kad išmokėjimai būtų galimi tik nuo 18 metų. Azartinis lošimas yra apibrėžiamas kaip žaidimas iš pinigų, kurio rezultatas yra visiškai atsitiktinis įvykis, skirtingai nuo kitų žaidimų, kurių rezultatai priklauso nuo žaidėjų įgūdžių, sugebėjimų žaisti ir laimėti žaidimą. Pagal apibrėžimą loterijos niekuo nesiskiria nuo kitų azartinių žaidimų. Skiriasi tik tai, kad, pvz., kamuo-liukų ridenimas vyksta tik kartą per savaitę arba kartą per parą. Tai reiškia, kad tarp bilieto įsigijimo ir rezultato sužinojimo praeina para arba netgi savaitė. Toks „atšalimo“ periodas sumažina azartiškumą. Bet yra momentinė loterija, kurioje, nutrynęs apsauginį sluoksnį, gali iš karto pamatyti rezultatą, tik tuos bilietus trinti nuobodu. Dalyvaujant momentinėje loterijoje internetu rezultatas ateina labai greitai – tarp bilieto įsigijimo ir rezultato gavimo yra tik kelios sekundės, lygiai kaip ir azartiniuose lošimuose. Nuo 2017 m. Lietuvoje žmogus gali pateikti prašymą, neleidžiantį jam lankytis lošimo įstaigose. Loterijoms jis negalioja.

Kai aktyvūs lošėjai ateina į konsultaciją – dažnai ne savo noru, o priversti artimųjų, jie kalba ne apie priklausomybę, o vis tiek ieško būdų, kaip palošti.

Kokie yra lošėjų tipai? Mokslininkai skiria tokius du tipus: aktyvus ir vengiantis. Aktyvus lošėjas dažniausiai būna kompanijos siela, nuolat ant scenos, nuolat bendraujantis, smalsus, viską nori išbandyti. Būtent tokie lošėjai dažniausiai išbando lošimus iki pilnametystės. Dažniausiai iš pradžių jie pabando su draugais, o kai lošimas tampa problema, dažniausiai lošti eina vieni, kad niekas nematytų nesėkmių. O vengiančio tipo žmonės būna ramesni, mažiau pastebimi, dažniausiai stokojantys socialinių įgūdžių. Jie ateina į lošimus vėliau ir lošia arba internetu, arba lošimo automatais. Aktyvaus tipo žmonės dažnai pradeda nuo ruletės arba kortų. Jie įsivaizduoja, kad jų įgūdžiai ten kažką reiškia. Dažniausiai aktyvaus tipo lošėjai kuria visokias strategijas, kaip laimėti, ieško būdų, kaip susigrąžinti pinigus arba laimėti daugiau, o vengiančio tipo žmonės dažniausiai eina ne išlošti, o tiesiog palošti. Atėję į saloną jie jaučiasi gerbiami, geri tokie, kokie yra, jiems šypsomasi, siūloma kava. O realiame gyvenime jie gauna daug priekaištų. Azartinių žaidimų salonuose jie atsigauna, pagaliau ateina į bendruomenę, kurioje yra priimti tokie, kokie yra. Susikuria iliuzija, kad taip jie socializuojasi. Kai aktyvūs lošėjai ateina į konsultaciją – dažnai ne savo noru, o priversti artimųjų, jie kalba ne apie priklausomybę, o vis tiek ieško būdų, kaip palošti ir klausia: „O jeigu pažymėsiu, kad negaliu dalyvauti nuotoliniuose

lošimuose, galėsiu lošti kazino arba dalyvauti lažybose?“ Jie vis tiek ieško būdų, kur gali ką nors laimėti. Vengiančio tipo lošėjai žino, kad nieko nelaimės, jie klausia: „Tai negalėsiu į kazino net kavos užteiti?“ Jie nori ten tiesiog pasėdėti, sako: „Kur aš daugiau pakalbėsiu su žinomais žmonėmis? Kur aš su jais prie vieno stalo pasėdėsiu?“ Jie į kazino eina pabūti su aukštuomene, ten jie būna priimti, pagaliau pasijunta žmonėmis. Pasyvieji lošia minimaliais statymais, bet sėdi kazino ilgiausiai. O aktyvaus tipo lošėjai nori išlošti, dėl to didina statymus, kuria schemas, jie ten eina grobio. Vengiančio tipo lošėjai eina į lošimo namus visai kitokiais tikslais ir pralošimo netraktuoja kaip pralošimo, jie jį traktuoja pakankamai adekvačiai – kaip mokestį už paslaugą.

Tuo metu, kai žmogus sužino rezultatą – nesvarbu, tas rezultatas teigiamas, ar neigiamas, jis gauna laimės hormonų dozę. Galima palyginti su saldainiais. Žmogus gauna malonumą, bet labai trumpalaikį, o norisi, kad poveikis tęstųsi.

Dėl ko azartiniai žaidimai tokie įtraukiantys? Tuo metu, kai žmogus sužino rezultatą – nesvarbu, tas rezultatas teigiamas, ar neigiamas, jis gauna laimės hormonų dozę. Galima palyginti su saldainiais. Žmogus gauna malonumą, bet labai trumpalaikį, o norisi, kad poveikis tęstųsi. Azartiniai lošimai yra smagi pramoga, jei žmogus eina pramogauti. Kitas reikalas, jei žmogus eina užsidirbti pinigų, įrodyti, koks jis šaunus ir kiek gali laimėti, arba pasislėpti nuo pavojingo, atgrasančio socio. Jeigu žmogus turi kitų tikslų nei pramoga, jis yra kandidatas į priklausomus lošėjus.

Kada jau galima teigti, kad žmogui išsivystė priklausomybė nuo lošimų? Kokie požymiai tai parodo? Pačiam žmogui susivokti, ar jis pramogauja, ar jo lošimas jau tampa probleminiu, padeda paprastas testas – laikas, pinigai, savijauta. Bet kokią pramogą planuodami žmonės pagalvoja, kokį patyrimą jie nori gauti, kiek laiko tam gali skirti ir kiek gali už tai sumokėti. Labai svarbu taip pat planuoti ir lošimų pramogą. Tarkime, žmogus ateina į kazino, praeina dvi valandos, bet pinigų jis dar turi, dėl to nusprendžia pabūti dar. Ar žmogus vis dar valdo pramogą, ar jau pramoga valdo jį? Jei žmogus negali sustoti, užsidega viena raudona lemputė. Jeigu praėjo tik pusvalandis, o pinigai jau baigėsi ir žmogus sako: „Ai, nieko tokio, dar pabūsiu“, užsidega dar viena raudona lemputė. Jei žmogus ir tilpo į biudžetą, ir laiku išėjo iš kazino, bet išėjęs, užuot džiaugęsis, kaip buvo smagu, galvoja, kad gal geriau niekam nesakys, kur buvo, pradeda svarstyti, gal geriau džinsus būtų nusipirkęs ar vaikui būrelį apmokėjęs, gal ir nevertėjo... Tai jau trečia lemputė. Jeigu užsidega bent viena lemputė, tai jau signalizuoja apie tai, kad gali kilti problemų, būtų gerai sustoti. Rimtai įnikęs žmogus nevaldo nei laiko, nei pinigų, jo savijauta vis prastėja, bet jis vis tiek eina lošti.

Ką pasakoja žmonės, kaip atrodo jų gyvenimas tuo metu, kai jie lošia? Kokios girdėtos istorijos pačiai pasirodė skaudžiausios? Kiekviena istorija yra skaudi, bet man skaudžiausia, ko gero, ta, kai žmogus tiek nusivylęs, kad negeba nelošti, o toliau lošti nebepali, nes turi skolų, kartais tiek, ►

kad nebeturi iš ko gyventi, ir jam taip gėda prisipažinti, kad galvoja apie savižudybę. Suma, tarp kitko, nesvarbi – tai gali būti ir 300, ir 30 000 eurų. Žmogus svarsto, ar prisipažinti, ar dar ieškoti, iš ko pasiskolinti, ar jau nusižudyti ir nutraukti tą visą kančią. Jis įsivaizduoja, kad nesugebės gyventi be lošimų ir visi artimieji jį pasmerks, jei sužinos tiesą, nes žmogus ir pats save smerkia.

Ką žmogus gali padaryti, jei suvokia, kad jau „įklimpo“ ir nori liautis lošęs? Kaip dažniausiai ateina tas suvokimas?

Vengiančio tipo lošėjai rečiau ateina patys, juos dažnai atvesdina kas nors iš artimųjų. Gaila žiūrėti į tokių žmonių kančią ir veide, ir balse, ir akyse – be lošimų pasaulio jiems gyventi neįdomu. Aktyvaus tipo lošėjai dažnai ateina patys, kai jau mato, kad vis labiau pralošia ir niekaip nepavyksta atsilošti, arba, atvirkščiai – kai mato, kad išlošė jam reikšmingą pinigų sumą ir jaučia didėjantį norą lošti. Jeigu yra girdėję, kad gali tapti priklausomi – kiekviena reklama dabar apie tai primena, tada ateina. Arba kai skola pasidaro tokia didelė, kad sunku nuslėpti nuo šeimos. Sako, kol dar nežino, reikia sustoti ir pateikia prašymą, draudžiantį jam lošti. Minimaliai prašymas galioja pusę metų, maksimaliai – 99 metus. Pats žmogus pasirenka terminą. Žmonės susivokia labai skirtingai. Prašymo pateikimas padeda susilaikyti nuo lošimų, tačiau tai nėra gydymo būdas.

Bet kokia priklausomybė yra šeimos susirgimas, todėl būtų gerai, jei bent pradinę pagalbą gautų visi šeimos nariai.

Kur galima kreiptis pagalbos? Lošėjai gali dalyvauti „Mine-sotos“ programoje. Ji sukurta alkoholikams, bet žmonės, kurie nori išmokti gyventi be lošimų, sako, kad ši programa jiems puikiai tinka. Jie dalyvauja programoje kartu su alkoholikais ir tai yra labai gerai, nes dažnai kartu keliauja kelios priklausomybės arba jos keičia viena kitą. Dažnai susiduriu su situacija, kai žmogus meta rūkyti, gerti, vartoti narkotikus, o nustoti lošti jam nepavyksta.

Taip pat pagalba teikiama reabilitacijos centruose, kuriuose gydymas paremtas 12 žingsnių programa. Didesniuose miestuose organizuojami anoniminių lošėjų susirinkimai, teikiamos psichologo konsultacijos. Mūsų tarnyboje tiek pats lošėjas, tiek jo artimieji gali gauti 10 nemokamų asmeninių konsultacijų. Bet kokia priklausomybė yra šeimos susirgimas, todėl būtų gerai, jei bent pradinę pagalbą gautų visi šeimos nariai. Tarnyboje turime grupę lošėjų artimiesiems, kurioje jie gali pasikalbėti, pasijusti mažiau vieniši, paklausti, ką daryti verta, o ko ne.

Kokių klaidų daro artimieji, norėdami pagelbėti priklausomam nuo azartinių lošimų žmogui? Pirmą klaidą, kad jie sumoka skolas. Šitos klaidos daryti nereikia. Ką reikia daryti – mokyti dėlioti atsakomybių ribas, leisti lošėjui truputį panerimauti, pabūti neviltyje, nelengvinti jo kančios finansiškai, tik palaikyti jį emociškai. Finansines problemas jis turi spręsti pats. Pagrindinis artimųjų darbas būtų, kad lošėjas neišsisuktų ir patirtų savo veiksmų pasekmes. Jeigu pralošia didelę sumą pinigų, jam labai neramu dėl ateities. Jei būna pasiskolinęs iš greitųjų kreditų, žino, kad teks mokėti didžiules palūkanas. Būna, artimieji pagaili, sumoka, galvodami, kad

lošėjas pasimokė. Tėvai taip ypač mėgsta daryti. Atseit, kam čia vaikui gadinti gyvenimą, štai, jis jau pasimokė, dabar bus geras. Blogis tas, kad tam vaikui iš karto pasidaro ramiau, problema dinga, pasekmių jis nepatyrė, tik truputį išgąščio. Jam formuojasi sąmonėje idėja, kad kaip nors išsisuks ir kitą kartą. Artimųjų darbas – padaryti, kad lošėjas neišsisuktų, kad atsirastų ryšys tarp veiksmo ir pasekmės.

Labai ydinga praktika, kai sutuoktiniai puola padėti lošėjui grąžinti skolą iš bendro šeimos biudžeto. Patarčiau nepasiduoti emocijoms ir nepasitarus nedaryti jokių veiksmų.

Įsivaizduoju, kad artimiesiems iš tiesų gali būti baisu dėl žmogaus gyvybės, žmonai, tarkime, dėl bendrų vaikų išlaikymo, bendro turto. Sutuoktiniams patariu sudaryti jei ne ikivedybinių, tai poveidybinių sutartį ir turtą sudėlioti taip, kad finansiškai nenukentėtų, nes bet kokia skola ar paskola laikoma bendrai užgyventu turtu, tad sutartis privaloma. Jei skola jau yra, sudaryti sutartį verta, kad sutuoktinio (-ės) ir vaikų nelieštų kita skola, o esamą skolą leisti apmokėti lošėjui. Susėdus reikia apsvarstyti, kiek kiekvienas turi įdėti į bendrą biudžetą maistui, buičiai, atostogoms, drabužiams, visiems kitiems bendriems reikalams. Kiekvienam turi likti asmeninių pinigų. Lošėjas (-a) savo lošimo skolą privalo mokėti iš asmeninių pinigų, tai jo asmeninis reikalas, nes jis (ji) sutuoktinio (-ės) neklausė, ar gali pralošti tam tikrą sumą, nebent tai buvo bendras sprendimas. Labai ydinga praktika, kai sutuoktiniai puola padėti lošėjui grąžinti skolą iš bendro šeimos biudžeto.

Patarčiau nepasiduoti emocijoms ir nepasitarus nedaryti jokių veiksmų. Gali pasitarti su mūsų tarnybos psichologais, kreiptis į reabilitacijos centrus, paskambinti anoniminiams lošėjams, jie labai noriai teikia palaikymą, gali pasakyti, ką verta daryti, o ko ne. Būna, žmonės iš pradžių viską padaro, tada ateina paklausti, ar gerai padarė. Kai paaiškėja, kad negerai, tada juos prislegia dviguba kaltė. Jokios tragedijos nėra, tada jie bent sužino, kaip elgtis ateityje. Bet geriausia, aišku, pasitarti iš pat pradžių, neužsiiminėti saviveikla. „Labai dažnas klausimas būna: „Jam reikia 2 000 eurų, jei neduosiu, nusižudys, negi aš jam neduosiu?“ Tada klausiame: „Kaip jums būtų geriau – jei nusižudytų be 2 000 ar su 2 000 eurų?“ Tie 2 000 eurų jokios reikšmės neturi. Žmogui reikia ne euro, o padėti susitvarkyti su emocijomis, susitaikyti su praradimu, sudaryti planą, kaip jis lips iš šito praradimo ir kaip atkurs savo gerovę. O tų 2 000 eurų davimas gali tik padidinti problemą, nes žmogus dalį jų, užuot grąžinęs skolą, gali vėl mėginti investuoti į lošimą. Tada gali ir nauja skola atsirasti, ir ana dar nebūti atiduota. Esu prieš pinigų davimą, bet už padėjimą susitvarkyti su kylančiomis emocijomis ir pagalba dėliojant žingsnius tvarkantis su susidariusia situacija. Nebenoriu-lošti.lt puslapyje žmonės gali rasti visą reikiamą informaciją. Svarbu žinoti, kad norint galima išmokti gyventi be lošimų. Tačiau norėti turi pats lošėjas, jo artimųjų noro nepakanka. Priklausomybės atsiradimas visuomet susijęs su nepatenkintais poreikiais. Kol jie nepatenkinti, žmogus gali bandyti atsikratyti priklausomybės valios pastangomis. Tokiu atveju dažnai atsitinka taip, kad viena priklausomybė keičia kitą.

Skatinu žmones kreiptis profesionalios pagalbos. ■